

Тема 6. Аналіз оборотних активів

ЗМІСТ

1.Завдання і джерела даних аналізу	1
2. Кругообіг оборотних коштів на підприємстві та послідовність їх аналізу.....	2
3. Методика аналізу оборотності коштів в товарах та розрахунках.....	3
4. Резерви поліпшення забезпечення підприємства оборотними засобами і їх використання	6

1.Завдання і джерела даних аналізу

Поряд з основними засобами необхідним елементом виробництва є оборотні засоби, під якими розуміють матеріальні предмети, які беруть участь у процесі виробництва протягом одного циклу, і, отже, відразу переносять свою вартість на новостворений продукт.

Оборотні засоби поділяють на:

- оборотні фонди;
- фонди обігу.

До *оборотних фондів* відносяться:

- 1) виробничі запаси (корми насіння, добрива, засоби захисту рослин і тварин, запчастини і ремонтні матеріали, нафтопродукти, тверде паливо);
- 2) молодняк тварин і тварини на відгодівлі;
- 3) малоцінні і швидкозношувані предмети;
- 4) незавершене виробництво;
- 5) витрати майбутніх періодів;
- 6) готова продукція на складі.

До фондів обігу належать:

- продукція відвантажена;
- грошові засоби;
- дебіторська заборгованість.

Від наявності в підприємстві оборотних засобів, характеру залучення у виробництво значною мірою залежить і ефективність господарювання підприємств. Цим і зумовлюється необхідність і важливість аналізу оборотних засобів.

Отже, основними завданнями аналізу є:

- вивчення дійсної потреби господарства в окремих видах оборотних засобів;
- визначення забезпеченості підприємства оборотними засобами;
- оцінка ефективності використання оборотних засобів;
- пошук резервів підвищення забезпеченості підприємства оборотними засобами та ефективності їх використання.

Джерелами даних аналізу є дані річного звіту підприємства, прогнози, плани і програми його соціально-економічного розвитку, нормативно-

довідкова література, дані бухгалтерського обліку, лімітно-забірні картки, інвентаризаційні відомості, книги складського обліку та ін.

[Повернутися до змісту](#)

2. Кругообіг оборотних коштів на підприємстві та послідовність їх аналізу

Оборотні кошти підприємства відображають у II-му розділі активу бухгалтерського балансу. Між тим структуру оборотних коштів можна вивчити, використавши регістри поточного бухгалтерського обліку з рахунків обліку запасів, витрат, грошових коштів, дебіторської заборгованості.

Оборот оборотного капіталу (коштів) відбувається за схемою:

гроші → матеріал на складі → процес виробництва → готова продукція на складі → відвантаження товару зі складу і розрахунки з покупцями (дебіторами) → гроші.

Як видно з вищенаведеного, від оборотності відвантажених товарів залежить ефективність здійснення операцій, що певним чином визначається проміжком часу від моменту придбання виробничих ресурсів до отримання коштів за вироблений товар.

З операцій, пов'язаних із виробництвом продукції, доцільно проводити аналіз виконання виробничої програми, структури, асортименту і ритмічності випуску продукції, розраховувати коефіцієнт сортності випущеної продукції.

Об'єктами особливої уваги мають бути собівартість випущеної продукції і витрати, пов'язані із реалізацією продукції. Аналіз витрат, що включаються до собівартості, необхідно проводити за економічними елементами, калькуляційними статтями, виробничими чинниками.

Для точнішого визначення факторів, що впливають на зміни середнього товарного запасу і заборгованості покупців, проводять аналіз обігу коштів окремо за товарами і за розрахунками.

Тривалість обігу коштів у товарах залежить від умов і місця реалізації, способів та організації перевезень товару, документообігу, структури товарних запасів. Ці фактори слід розглядати з точки зору їх впливу на їх обсяг та оборотність.

Зміни тривалості перебування товарів на різних стадіях кругообігу викликають потребу у відповідному залученні або вилученні коштів з обігу. У зв'язку з цим важливо визначати не тільки розмір додатково залучених чи вилучених з обігу коштів, а й з'ясувати, під впливом яких саме факторів це відбулося.

На тривалість обігу коштів у розрахунках впливає порядок розрахунків і платежів. Під час аналізу досліджують доцільність і можливість застосування тієї чи іншої форми розрахунків з покупцями, установлюють причини змін тривалості розрахунків, вивчають їх стан на останню звітну дату. При цьому детально вивчають причини виникнення простроченої заборгованості аналізованого підприємства.

Результати проведеного аналізу узагальнюються, на основі чого розробляються заходи, спрямовані на прискорення обігу коштів в різних операціях, вилучення з обігу частини авансованих платежів, що збільшує вільні ресурси підприємства і заощаджує кошти на процентах за кредити.

Метою аналізу обігу коштів є виявлення факторів, які викликають зміни у величині вкладень коштів у ці операції, а також можливостей вивільнення коштів із торговельного обороту для інших потреб.

Забезпеченість будь-якими засобами виробництва взагалі виявляється зіставленням фактичної наявності з потребою в них.

При визначенні потреби в оборотних засобах слід враховувати, що вони витрачаються поступово, і немає необхідності створювати запаси на весь рік.

У зв'язку з цим в господарській практиці вдаються до нормування оборотних засобів.

Нормування оборотних засобів – це визначення їх мінімальних запасів на певний період. Така мінімальна величина має назву – *норматив*. А оборотні засоби по яких визначається норматив – *нормативними*.

Нормативи визначають по всіх оборотних засобах, які складають оборотні фонди.

Тому забезпеченість оборотними засобами визначається зіставленням фактичної наявності засобів з нормативом.

При застосуванні вартісних показників (по групі засобів) у зв'язку з інфляцією необхідно проводити їх перерахунок: фактичну кількість засобів оцінити за плановими цінами, лише після цього проводиться зіставлення відповідних величин.

Вивчення проводиться, як в цілому по оборотних засобах, так і по окремих їх видах. В останньому випадку можливе застосування натуральних показників обсягів засобів.

Разом з цим виявляється і забезпеченість оборотними коштами, для цього спочатку необхідно визначити наявність оборотних коштів. Якщо сума наявних коштів менша суми нормативу, це свідчить про недостатність коштів для створення необхідних запасів оборотних засобів.

[Повернутися до змісту](#)

3. Методика аналізу оборотності коштів в товарах та розрахунках

На першому етапі аналізу визначаються середньорічні залишки оборотних коштів за формулою:

$$CЗ = \frac{\frac{OK_1}{2} + OK_2 + \dots + OK_{n-1} + \frac{OK_n}{2}}{n - 1}$$

де $CЗ$ – середньорічні залишки коштів;

OK – залишки коштів на окремі дати;

n – число доданків у чисельнику.

Залишки по оборотних коштах підприємства ТОВ “Red Alert” відповідно до його квартальних балансів за 2004 р. наведено у табл. 6.1.

Таблиця 6.1 – Залишки оборотних коштів ТОВ “Red Alert” станом на відповідні дати, тис. грн.

Види коштів	Залишок на 01.01.04	Залишок на 01.04.04	Залишок на 01.07.04	Залишок на 01.10.04	Залишок на 01.01.05	Середньорічні залишки
1. Грошові кошти та цінні папери	50,0	52,5	45,0	51,3	47,5	49,4
2. Матеріально-виробничі запаси:	375,0	372,5	375,0	355,0	350,0	366,3
а) виробничі запаси (матеріали на складі)	70,0	75,0	80,0	55,0	50,0	67,5
б) незавершене виробництво	250,0	245,0	247,5	250,0	275,0	251,3
в) готова продукція на складі	55,0	52,5	47,5	50,0	25,0	47,5
3. Розрахунки з дебіторами	450,0	442,5	460,0	433,8	427,5	443,8
Разом	875,0	867,5	880,0	840,0	825,0	859,4
Реалізовано товарів за звітний період по виробничій собівартості	X	X	X	X	X	5690,7

$$CЗ_{ок} = \frac{875,0/2 + 867,5 + 880,0 + 840,0 + 825,0/2}{5 - 1} = 859,4 \text{ грн.}$$

Аналогічно визначаються середні залишки по окремих складових елементах оборотних коштів.

На другому етапі аналізу визначається число оборотів оборотного капіталу за рік:

$$O_{ч} = \frac{CPT}{CЗ_{ок}} = \frac{5690,7}{859,4} = 6,62 \text{ оборота,}$$

де CPT – собівартість реалізованих товарів;

$CЗ_{ок}$ - середньорічні залишки оборотних коштів;

На третьому етапі визначається тривалість одного обороту (оборотність у днях або швидкість обороту):

$$O_{д} = \frac{CЗ \times Д}{CPT} = \frac{859,4 \times 365}{5690,7} = 55,1 \text{ дня, (проти 50,1 дня у попередньому (базисному) році).}$$

$Д$ – число днів у звітному періоді.

Тривалість одного обороту можна також визначити за формулою:

$$O_{\partial} = \frac{365}{O_{\text{ч}}}$$

Тривалість одного обороту визначається по кожному зі складових елементів оборотного капіталу й у такий спосіб виявляється по якому з них відбулося уповільнення чи прискорення обороту оборотного капіталу і яка додаткова сума коштів була залучена для продовження виробничо-комерційної діяльності або вивільнена з обороту.

Наприклад, тривалість обороту грошових коштів та цінних паперів становитиме 3,2 дня:

$$O_{\text{д.г.к.}} = \frac{49,4 \times 365}{5690,7} = 3,2 \text{ дня.}$$

Після цього порівнюють зміну тривалості обороту на кожному з етапів:

Таблиця 6.2 – Аналіз динаміки тривалості оборотного капіталу та його складових в днях

Види коштів	Тривалість обороту оборотних коштів в днях	
	Минулий рік	Звітний рік
Грошові кошти		3,2
.....		
Розрахунки з дебіторами		
Всього	50,1	55,1

Таким чином, оборот оборотного капіталу уповільнився на 5 днів, що вимагає залучення додаткових коштів для продовження виробничо-комерційної діяльності хоча б на рівні минулого року.

Розрахунок додатково залучених коштів або вивільнених з обороту (при прискоренні обороту) визначається таким способом:

$$\begin{aligned} \text{Приріст } CЗ_{\text{оз}} (\text{приріст оборотного капіталу в обороті}) &= \\ &= \frac{CPT}{365} \times (O_{\text{д зв. року}} - O_{\text{д поперед. року}}) = \frac{5690,7}{365} \times (55,1 - 50,1) = \\ &= 77954,79 \text{ \textit{\textless i>}} \end{aligned}$$

де *CPT* – собівартість реалізованих товарів.

Таким чином, якщо оборотний капітал формується за рахунок банківських кредитів із розрахунку, наприклад, 20% річних, то уповільнення обороту на 5 днів обійшлося підприємству оплатою додаткових процентів за кредити за весь рік:

$$77954,79 * 0,2 = 15\,590,96 \text{ грн.},$$

а по одному обороту на суму:

$$15\,590,96 / 6,62 = 2\,355,13 \text{ грн.}$$

[Повернутися до змісту](#)

4. Резерви поліпшення забезпечення підприємства оборотними засобами і їх використання

Повне і безперервне забезпечення підприємства оборотними засобами - запорука успішного виконання виробничої програми.

А) - Резерви поліпшення забезпеченості оборотними засобами вишукують по таких основних напрямках:

1. збільшення виробництва продукції у господарстві, що йде на виробниче споживання (корми).

2. надійне фінансування придбання засобів.

3. бережливе витрачання матеріальних засобів.

Методичні пошуки прийомів, резервів збільшення виробництва кормів, загальні для галузі рослинництва.

Бережливе витрачання оборотних засобів означає ліквідацію втрат матеріалів при зберіганні (мінеральних добрив, кормів).

Бережливому витрачання оборотних засобів сприяє системний контроль за збереженням і дотриманням нормативів витрат. На основі результатів контролю в процесі аналізу підраховують загальну величину втрат і розміри покриття нестачі засобів за рахунок їх усунення.

Основним джерелом фінансування придбання оборотних засобів є власні кошти.

Можливості фінансування придбання оборотних засобів залежить від загального стану економіки підприємства, що зумовлює його платоспроможність.

При нестачі власних коштів, можуть використовуватись кредити, проте залучення кредитів, захід тимчасовий, необхідно орієнтуватись на внутрішні резерви.

Під час аналізу обчислюють розмір засобів, що не вистачає господарству і вишукують додаткові кошти для їх придбання. Джерела їх різноманітні:

- це зменшення дебіторської заборгованості;

- тимчасовий перерозподіл коштів, що мають цільове призначення;

- реалізація готової продукції.

Б) - Резерви поліпшення використання оборотних засобів:

У порівнянні із зарубіжними зразками матеріаломісткість продукції в Україні досить висока.

Суттєво різняться показники матеріаломісткості і в окремих підприємствах країни. Деякі причини високої матеріаломісткості продукції в Україні пов'язані з конструктивними недоліками машин, обладнання, інших засобів виробництва, проте мають місце і значні недоліки в організації господарської діяльності самих підприємств.

Узагальнення результатів наукових досліджень по цій програмі дає можливість виділити такі напрями поліпшення використання оборотних засобів.

1. Збільшення витрати оборотних засобів на 1 га або на 1 голову до рівня

технічних вимог їх витрачання до певного співвідношення.

Про використання оборотних засобів відповідно до технічних вимог йшлося і при з'ясуванні шляхів підвищення забезпеченості оборотними засобами при цьому мали на увазі недопущення надмірних витрат, слід розуміти повне забезпечення матеріальними засобами технічного процесу, низький рівень годівлі тварин недостатнє внесення добрив, не дозволяє досягти високих показників, продуктивності тварин і врожайності культур. Зрозуміло, що висока ефективність використання кормів чи добрив досягається при їх використанні у певному співвідношенні.

У зв'язку з цим вирішується питання: оптимізація раціонів годівлі, оптимізація співвідношення між окремими видами добрив.

2. Застосування досконалих чи високоякісних оборотних засобів (насіння кращих сортів, засобів захисту рослин, хімічних консервантів, кормів).

3. Бережливе використання оборотних засобів.

4. Раціональне використання технічних засобів, правильне комплектування тракторних агрегатів, більш повне використання пробігу чи вантажності автопарку дозволяє зменшити витрати пального чи мастильного матеріалу на 1-цю роботи, а отже і продукції.

5. Продовження міжремонтних строків роботи машин і механізмів, шляхом своєчасного їх обслуговування. Це сприяє економії запчастин і ремонтних матеріалів.

[Повернутися до змісту](#)